

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग आठ

वर्ष ४, अंक ३८]

शुक्रवार, जानेवारी ४, २०१३/पौष १४, शके १९३४

[पृष्ठे १३, किंमत : रुपये १८.००

असाधारण क्रमांक १

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम आणि विधी व न्याय विभागाकडून आलेली विधेयके (इंग्रजी अनुवाद).

In pursuance of clause (3) of article 348 of the Constitution of India, the following translation in English of the Maharashtra Self-financed Schools (Establishment and Regulation) Act, 2012 (Mah. Act No. I of 2013), is hereby published under the authority of the Governor.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

H. B. PATEL,
Secretary to Government,
Law and Judiciary Department.

MAHARASHTRA ACT No. I OF 2013.

(First published, after having received the assent of the Governor in the "Maharashtra Government Gazette", on the 4th January 2013).

An Act to make provisions to establish a new school including provision for up-gradation of existing school on self-financed basis, to make suitable provisions with regard to requirements and norms for establishing such new school or up-gradation of existing school, for creating an endowment fund and to provide for matters connected therewith or incidental thereto.

WHEREAS, it is expedient to make provisions for giving permission to establish a new school including permission for up-gradation of the existing school to upper-primary or secondary or higher secondary school, as the case may be, on self-financed basis, to make suitable provisions with regard to requirements and norms for establishing such new school, or up-gradation of existing school, for inviting applications therefor, to provide

procedure to scrutinize such applications for creating an endowment fund and to provide for matters connected therewith or incidental thereto; it is hereby enacted in the Sixty-third Year of the Republic of India as follows:—

Short title,
extent and
commence-
ment.

1. (1) This Act may be called the Maharashtra Self-financed Schools (Establishment and Regulation) Act, 2012.

(2) It extends to the whole of the State of Maharashtra.

(3) It shall come into force on such date as the State Government may, by notification in the *Official Gazette*, appoint.

Definitions.

2. (1) In this Act, unless the context otherwise requires,—

(a) "District Education Officer" in relation to primary education means, the District Education Officer (Primary) and in relation to secondary or higher secondary education means, the District Education Officer (Secondary);

(b) "Director",—

(i) in relation to primary education, means the Director of Education (Primary Education);

(ii) in relation to secondary or higher secondary education means, the Director of Education (Secondary and Higher Secondary Education);

(c) "endowment fund" means the endowment fund created under section 4;

(d) "existing school" means a recognised school existing and imparting education on the date of commencement of this Act;

(e) "local authority" means,—

(i) in relation to educational institution managed by a *Zilla Parishad*, the *Zilla Parishad* constituted under the Maharashtra *Zilla Parishads* and Panchayats Samitis Act, 1961; Mah. V of 1962.

(ii) in relation to educational institution managed by the Municipal Corporation, the Municipal Corporation constituted under the Mumbai Municipal Corporation Act or, as the case may be, the Maharashtra Municipal Corporations Act; III of 1888. LIX of 1949.

(iii) in relation to educational institution managed by the Municipal Council, *Nagar Panchayat* or, as the case may be, Industrial Township, the Municipal Council, *Nagar Panchayat* or Industrial Township constituted under the Maharashtra Municipal Councils, *Nagar Panchayats* and Industrial Townships Act, 1965; Mah. XL of 1965.

(iv) any other authority treated as local authority under any other law;

(f) "pre-primary school" means a Nursery, Junior Kinder Garten, Senior Kinder Garten level or any school imparting education upto pre-primary school level for children having age 3 to 6 years, by whatever name called and of any medium attached to primary school, but does not include a creche ;

(g) "prescribed" means prescribed by rules ;

21 of
1860.

(h) "registered society" means a society for charitable purposes registered under the provisions of the Societies Registration Act, 1860 ;

XXIX
of
1950.

(i) "registered trust" means a public trust for charitable purposes registered under the provisions of the Maharashtra Public Trusts Act ;

(j) "rules" means rules made under this Act ;

(k) "Schedule" means the Schedule appended to this Act ;

(l) "school" means a pre-primary school, primary school, secondary school, higher secondary school or junior college recognised by the Government and managed by any management and affiliated to any Indian or foreign course or Board on self-financed basis wherein all expenses of the school, for any purpose whatsoever, are to be met with by the management itself ; and neither any grant-in-aid or financial assistance be given from the State Government or from a local authority, nor the State Government or the local authority be liable to meet any liability whatsoever incurred by such management of the school ;

(m) "scrutiny committee" means a scrutiny committee constituted under section 6 ;

(n) "section" means section of this Act ;

(o) "State" means the State of Maharashtra ;

(p) "up-gradation of school" means up-gradation of a recognised primary school to upper-primary school, upper-primary school to secondary school or secondary school to higher secondary school.

(2) Words and expression used in this Act, but not defined herein, and—

35 of
2009.

(i) defined in the Right of Children to Free and Compulsory Education Act, 2009 or the rules made thereunder shall have the meanings respectively assigned to them in that Act or the rules ; or

LXI of
1947.

(ii) defined in the Maharashtra Primary Education Act or the Maharashtra Secondary and Higher Secondary Education Boards Act, 1965 or the Maharashtra Educational Institutions (Transfer of Management) Act, 1971 or the Maharashtra Educational Institutions (Management) Act, 1976 or the Maharashtra Employees of Private Schools (Conditions of Service) Regulation Act, 1977, shall, as the context may require, have the meanings respectively assigned to them in or under these Acts.

Mah.
XLI of
1965.

Mah.
XLIX of
1971.

Mah.
XIII of
1976.

Mah.
III of
1978.

Application
to establish
new school
or up-
gradation of
existing
school.

3. Any registered trust or a registered society or a local authority desirous of establishing a new school, such as pre-primary or primary or upper-primary or secondary or higher secondary or up- gradation of the existing school to upper-primary or secondary or higher secondary, as the case may be, shall submit the application to the concerned Director in the format as provided in Schedule A alongwith the documents as specified in Schedule B, and with such fees as the State Government may by order, specify from time to time ; and such application shall be made before the 30th June of the year previous to the academic year for which permission is applied for :

Provided that, for the academic year 2013-2014, such application shall be made before the 31st January 2013.

Creation of
endowment
fund.

4. (1) Any registered trust or a registered society or a local authority desirous of establishing a new school or up-gradating the existing school shall have to deposit the amount as specified in Schedule-C, by way of National Saving Certificate or Fixed Deposit in any Nationalized Bank as security deposit towards creating an endowment fund ; and pledge, such certificate or Fixed Deposit Receipt obtained in the name of the management, with the concerned District Education Officer.

(2) The endowment fund may, with the prior permission of the State Government and subject to the provisions of section 5, be utilized for meeting the liability in the form of legal dues, if any, of the management.

No
financial
assistance
by State
Government
to school
established
on self-
financed
basis.

5. (1) An application, for establishing a new school or for up-gradation of a school anywhere in the State by private management of registered trust or a registered society or a local authority shall, and shall only, be on the condition that such school shall be established, maintained and administered or up-graded on self-financed basis. Subject to the provisions of sub-section (2) of section 12 of the Right of Children to Free and Compulsory Education Act, 2009, all expenses in a school for any purpose whatsoever shall be met with by the management itself ; and neither any grant-in-aid or financial assistance shall be sought from the State Government or from a local authority, nor shall the State Government or the local authority be liable to meet any liability in the form of legal dues whatsoever incurred by such management of the school.

35
of
2009.

(2) On withdrawal of a permission to run or up-grade a school granted under the provisions of this Act, or where a school is established or up-graded without obtaining such permission, or any school established or up-graded after obtaining a permission under the provisions of this Act, or an existing school is closed, for any reason whatsoever, the liabilities in the form of legal dues of a management establishing or up-grading or closing a school, as aforesaid, shall first be met with from the endowment fund created under section 4.

(3) If the endowment fund falls short of the total liability in the form of legal dues incurred by the management, which has obtained a permission to establish or up-grade a school on self-financed basis, the office bearers and the members holding office for the time being in force of the management of a school, shall be jointly and severally liable to meet such liability in equal proportion :

Provided that, nothing contained in this sub-section shall render any such person liable as aforesaid, if he proves that such liability was incurred without his knowledge or that he exercised all due diligence to prevent incurring such liability.

(4) Notwithstanding anything contained in sub-section (3), where a liability in the form of legal dues has been incurred by the management and it is proved that the liability has been incurred with the consent or connivance of, or is attributable to any neglect on the part of any secretary, manager, or any staff, then such secretary, manager, or staff, shall also be deemed to be liable to meet such liability.

6. (1) The State Government shall, by notification in the *Official Gazette*, constitute the scrutiny committee for the entire area of the State or different scrutiny committees for different areas of the State as may be specified in such notification, consisting of Chairperson and not less than three other members, for considering and recommending to the State Government the permission to be granted to the applicants for establishing a new school or up-grading an existing school based on inspection report obtained by the scrutiny committee. The report of the scrutiny committee shall, having regard to the norms and standards for school as required under the provisions of the Right of Children to Free and Compulsory Education Act, 2009 and the rules made thereunder, as well as such other norms and standards as may be prescribed, from time to time, the applicant's financial soundness, the extent of assets and its ability to setup the infrastructure of a school, its expertise and experience in the field of education and after the spot inspection, contain reasons for recommending grant of permission or, as the case may be, for rejecting the application seeking permission for establishing a new school or up-grading the school, and shall be submitted to the State Government on or before the 31st October of the year referred to in section 3:

Procedure to scrutinize application.

Provided that, for the academic year 2013-2014, such report of the scrutiny committee shall be submitted to the State Government on or before such date as the State Government may by order, specify.

(2) Before submission of such report to the State Government, the scrutiny committee shall display its report on the State Government Website inviting objections and suggestions so as to reach the Director within fifteen days from the date of public notice in respect thereof given in at least two local newspapers. The report to be submitted by the scrutiny committee, to the State Government under sub-section (1), shall be accompanied with the objections and suggestions, if any, received.

(3) The qualifications and experience of the Chairperson and members, the powers and duties and the procedure to be followed for transacting the business of the scrutiny committees shall be such as may be prescribed.

Grant of permission.

7. (1) The State Government on receipt of the report of the scrutiny committee, may grant or refuse the permission to establish a new school applied for or to up-grade an existing school.

(2) The decision of the State Government under sub-section (1) shall be final.

Communication of decision of Government.

8. (1) The decision of the State Government of granting or refusing to grant any permission as applied for under section 3 shall be communicated with reasons to the applicant before the 1st May of the academic year ; and the same shall be displayed on the State Government Website.

(2) On establishing a new school or up-gradation of a school from the academic year for which the permission is granted, the management shall inform the concerned District Education Officer about the same within one month from the commencement of the academic year.

Special provisions in respect of certain schools.

9. The State Government, in case of a school imparting education in any language except English, as a medium of instruction, running for a period of at least five years immediately before the date of commencement of this Act, shall have power to grant permission to such school under this Act :

35 of 2009.

Provided that, no such school shall be granted permission under this section unless the provisions of the Right of Children to Free and Compulsory Education Act, 2009 are complied with :

Provided further that, all the provisions of this Act, except the provisions of sections 3, 4 and of paragraph 12 of Schedule A shall, *mutatis mutandis* apply to such school.

Disciplinary action.

10. The work of scrutiny of applications received under section 3, submission of report of inspection and official duties assigned to the officers under this Act if found to be inaccurate or false, or there is any wilful or intentional delay or negligence in discharge of such official duties, it shall amount to dereliction of official duties and make such officer liable for appropriate disciplinary action under the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules, 1979 or any other relevant disciplinary rules applicable to such officer.

Permission for academic year.

11. Permission to establish or up-grade a school granted under the provisions of this Act shall be for the academic year for which it is granted and on the failure of the management to start a school within eighteen months, the permission so granted shall stand cancelled.

Up-gradation of existing schools.

12. (1) Any registered trust or a registered society or a local authority running an existing school may, at its option apply for up-gradation of the school on self-financed basis under this Act and shall abide by the orders or directions issued by the State Government in this regard.

(2) The Director or an officer nominated by the Director may, during working hours enter and inspect such school as and when required and forward the inspection report to the State Government.

13. (1) Save as otherwise provided in this Act, no school established or up-graded under this Act shall be closed down or discontinued, unless a notice of not less than eighteen months indicating the intention of the management of the school to do so, has been given by the secretary or manager or any person who is managing the affairs of the school, by whatever designation called, to the concerned Director and the State Government. On receipt of such notice, the Director may, if in his discretion he so desires, give the secretary, manager or the person who is managing the affairs of the school, as the case may be, an opportunity of being heard in person. Thereafter, if the Director is of the opinion that the closing down or discontinuation of school is justified, he shall report to the State Government for taking appropriate action to accommodate affected students. The Government shall take appropriate actions to accommodate such affected students to other available neighbourhood schools.

No school under this Act to be closed down.

(2) If any such secretary, manager or person who is managing the affairs of the school fails to give notice as required under sub-section (1), he shall, on conviction, be punished with fine which shall not be less than five lakh rupees but which may extend to ten lakh rupees.

14. (1) Without prejudice to the provisions of section 11, the State Government may, by order, withdraw the permission, if any, granted, on following reasons, namely :—

Withdrawal of permission.

(a) violation of any of the provisions of this Act or rules made thereunder or failure to comply with any directions issued under this Act or the norms or standards or terms and conditions, if any, stipulated by the State Government, from time to time ;

(b) engaged in activities prejudicial to the interests of the student ; or

(c) poor academic performance.

(2) No order for withdrawal of permission under sub-section (1) shall be passed, unless a reasonable opportunity of being heard is given to such trust or society or local authority.

Provisions of Act to apply to school seeking affiliation to any Board or institution in the State, outside State or outside India.

15. (1) Any registered trust or a registered society or a local authority intending to establish or run a school which it proposes to have it affiliated to any Board or any Institution in the State, outside the State or outside India shall be bound to comply with the requirements for establishing such school in the State in addition to any other requirements of any such Board or Institution in the State, outside the State or outside India and any application for permission to establish or run such school made by such trust, society or local authority in that behalf shall be processed in accordance with the provisions of this Act.

(2) No such school shall be established without obtaining the permission under this Act, and merely because an application is made in that behalf it shall not be deemed that a permission is granted for establishing such school in this State.

(3) The registered trust or registered society or local authority as the case may be, shall ensure that the school is run as per the provisions of this Act or the rules made thereunder, and the specified norms and standards and shall be committed to provide quality education to the children.

Power to issue directions to registered trust or registered society or local authority.

16. The State Government may issue to any registered trust or registered society or local authority to which permission is granted under this Act, such general or special directions, consistent with the provisions of this Act and the rules made thereunder, as in its opinion are necessary or expedient, for carrying out the purposes of this Act or for giving effect to any of the provisions contained therein or in any rules or orders made thereunder and the management of the educational institution shall comply with every such direction.

Power to amend Schedules.

17. (1) The State Government may, from time to time, by notification in the *Official Gazette*, modify, add to or delete any entry, from any of the Schedule and may, for that purpose, suitably amend the Schedule, by the said notification, and thereupon the entry in the Schedule shall stand amended accordingly.

(2) Every notification issued under sub-section (1) shall be laid, as soon as may be, after it is issued, before each House of the State Legislature.

Finality of orders.

18. Save as otherwise expressly provided in this Act, every decision taken, order passed or notice, directions issued by the State Government or the concerned Director shall be final.

Protection of action taken in good faith.

19. No suit, prosecution or other legal proceeding shall lie against any officer of the State Government for anything which is done in good faith or intended to be done by any such officer under this Act or any rules or orders made thereunder.

- 45
of
1860.
20. Every officer or servant acting under the provisions of this Act or the rules shall be deemed to be a public servant within the meaning of section 21 of the Indian Penal Code.
- Officers, etc., to be public servants.
21. The provisions of this Act shall be in addition to, and not in derogation of, the provisions of any law for the time being in force in relation to, and applicable to, a management of a school established or up-graded under this Act.
- Act shall be in addition to existing laws.
22. The State Government may, by notification in the *Official Gazette*, delegate all or any of its powers under this Act, except the powers under sections 6, 7, sub-section (1) of section 17, this section and section 23, the powers of the Director and District Education Officer, to any of its or their subordinate officers subject to such conditions and to such control as may be specified in the notification; and it may, in the like manner, withdraw any powers so delegated.
- Delegation of powers.
23. (1) The State Government may, by notification in the *Official Gazette*, and subject to the condition of previous publication, make rules for carrying out all or any of the purposes of this Act.
- Power to make rules.
- (2) Every rule made under this Act shall be laid, as soon as may be, after it is made, before each House of the State Legislature, while it is in session for a total period of thirty days, which may be comprised in one session or in two or more successive sessions, and if, before the expiry of the session in which it is so laid or the session immediately following, both Houses agree in making any modification in the rule or both Houses agree that the rule should not be made, and notify their decision to that effect in the *Official Gazette*, the rule shall from the date of publication of such decision in the *Official Gazette*, have effect only in such modified form or be of no effect, as the case may be; so, however, that any such modification or annulment shall be without prejudice to the validity of anything previously done or omitted to be done under that rule.
24. (1) If any difficulty arises in giving effect to any of the provisions of this Act, the State Government may, as occasion arises, by an order, published in the *Official Gazette*, do anything, not inconsistent with the provisions of this Act, which appears to it to be necessary or expedient for the purposes of removing the difficulty :
- Power to remove difficulties.
- Provided that, no such order shall be made after the expiry of a period of two years from the date of commencement of this Act.
- (2) Every order made under sub-section (1) shall be laid, as soon as may be, after it is made, before each House of the State Legislature.

SCHEDULE A*(See section 3)***FORM OF APPLICATION**

- (1) Name of the Applicant -A Registered Trust or Registered Society or a local authority:
- (2) Application for opening of new school : Pre-primary or Primary or Upper-primary or Secondary or Higher Secondary either separately or in combination with one or more of them:
- (3) The name of the school :
- (4) Full address of the –
 - (a) Applicant :
 - (b) Office of the Management :
- (5) Up-gradation of existing school : Primary or Upper-primary or Secondary or Higher Secondary (give DISE or SEMIS number of existing school) :
- (6) Medium of Instruction for proposed new school or up-gradation of existing school:
- (7) Details about existing affiliation or proposed affiliation to State Board or CBSE or ICSE or IGCSE or IB or CIE or any other Board or Institute, by whatever name called :
- (8) Place, taluka, district where the school is or will be located :
- (9) Copy of certificate of registration of trust or society or details of local authority :
- (10) (a) Copy of Trust Deed or Scheme:
 - (b) Details of the trustees, members of the managing committee and their addresses :
- (11) Land details—
 - (a) Registered Land in the name of the management:
 - (b) Registered Lease Deed of thirty years or more in favour of the trust, society or local authority :
 - (c) Board or Institute or Council to which school wishes to seek affiliation:

- (12) Area of land available —
 - (a) Minimum half acre in Mumbai and Mumbai suburban area :
 - (b) One acre in city area :
 - (c) Two acres in rural area :
- (13) Construction on the land for which the documents are submitted (details about the construction)—
 - (a) Total area in square metre :
 - (b) Construction area in square metre :
 - (c) Area available in classroom per child (per child approximately one square metre) :
Total construction details—
 - (i) Number of Classrooms—(classroom size eight metres x six metres):
 - (ii) Staff room :
 - (iii) Principal room :
 - (iv) Office room :
 - (v) Library :
 - (vi) Laboratory :
 - (vii) Activity room:
 - (viii) Computer room (minimum ten computers):
 - (ix) Toilets (lavatory for boys and girls separately) :
 - (x) Drinking water facility :
 - (xi) Equipped with necessary furniture :
 - (xii) Playground :
- (14) Transport facility for children (optional) :
- (15) Residential facility for children (optional) :
- (16) Staff quarters (optional) :
- (17) Extra facilities (provided by the school), details:
- (18) Bank details—
 - (a) Current savings, fixed deposit, bonds :
 - (b) Balance sheet or certified audit report:
- (19) Details about the fees which shall be charged, estimated income and expenditure details :
- (20) Staff norms-adequate qualified staff according to norms :

Dated :

Signature.

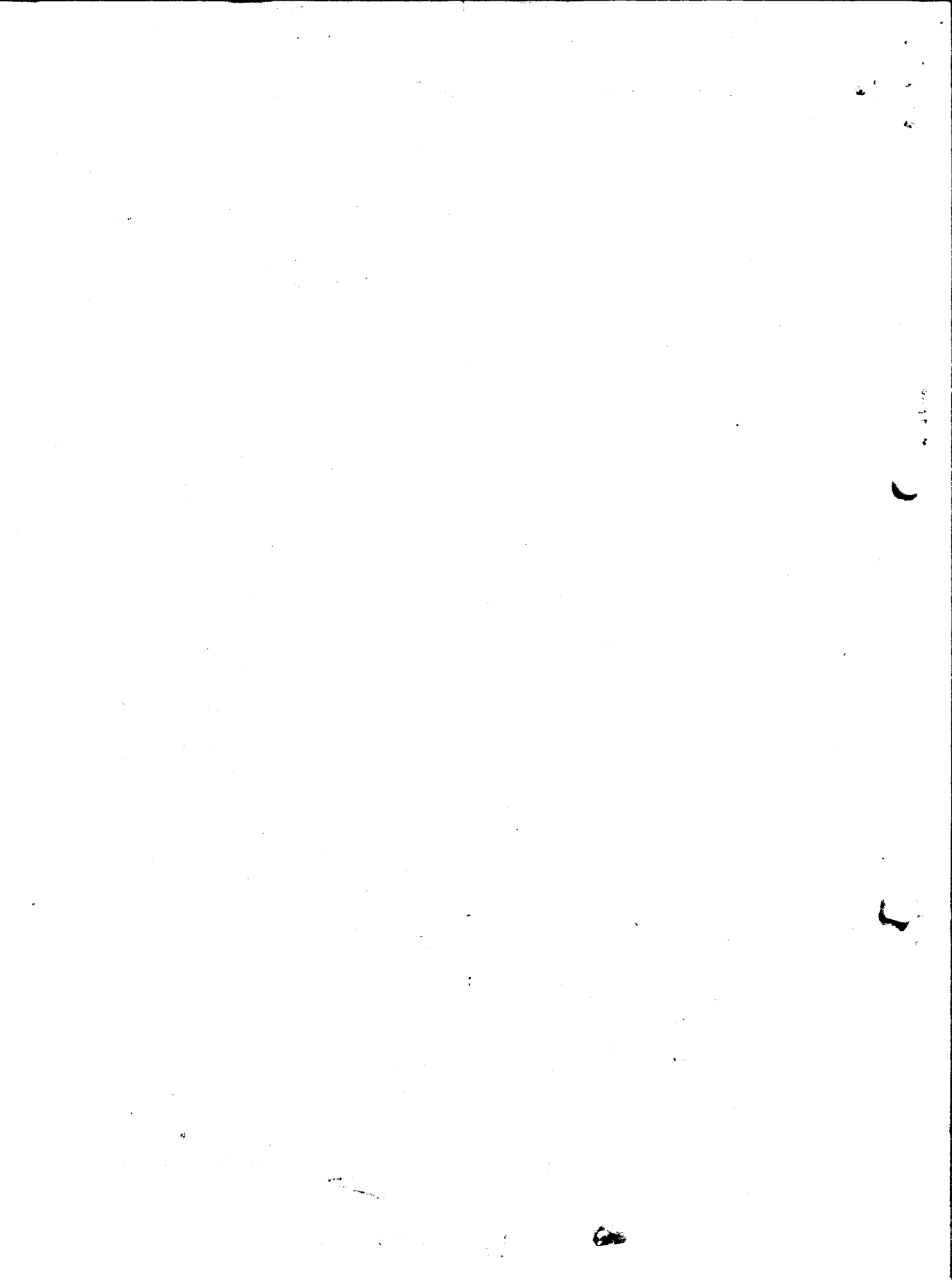
SCHEDULE B*(See section 3)***DOCUMENTS TO ACCOMPANY THE APPLICATION**

- (1) Copy of Certificate of Registration.
- (2) Copy of trust deed, scheme.
- (3) Documents related to land details.
- (4) Documents related with construction details-plan, commencement certificate, completion certificate, occupation certificate.
- (5) Photos related with infrastructure norms as required under the provisions of the Right of Children to Free and Compulsory Education Act, 2009.
- (6) Documents related with bank Accounts.
- (7) Audit report.
- (8) Balance sheet.

SCHEDULE C

[See section 4(I)]

(a) for establishing a new primary or pre-primary attached to primary or upper-primary or secondary or higher secondary school, as the case may be,—	(i) in village panchayat area	Rupees minimum two lakh,
	(ii) in Municipal Council, <i>Nagar Panchayat</i> or Industrial Township area	Rupees minimum three lakh,
	(iii) in Municipal Corporation area	Rupees minimum five lakh,
	(iv) in Mumbai and Mumbai suburban area	Rupees minimum seven lakh;
(b) for establishing a new school from primary level to higher secondary,—	(i) in village panchayat area	Rupees minimum five lakh,
	(ii) in Municipal Council, <i>Nagar Panchayat</i> or Industrial Township area	Rupees minimum ten lakh,
	(iii) in Municipal Corporation area	Rupees minimum fifteen lakh,
	(iv) in Mumbai and Mumbai suburban area	Rupees minimum twenty lakh;
(c) for up-gradation of school to upper-primary, secondary or higher secondary school, as the case may be,—	(i) in village panchayat area	Rupees minimum two lakh (for each up-gradation),
	(ii) in Municipal Council, <i>Nagar Panchayat</i> or Industrial Township area	Rupees minimum three lakh (for each up-gradation),
	(iii) in Municipal Corporation area	Rupees minimum five lakh (for each up-gradation),
	(iv) in Mumbai and Mumbai suburban area	Rupees minimum seven lakh (for each up-gradation).

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार

वर्ष ४, अंक २७]

शुक्रवार, जानेवारी ४, २०१३/पोष १४, शके १९३४

| पृष्ठे १३, किंमत रुपये १५.००

असाधारण क्रमांक १

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०१३ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १.— स्वयंअर्थसहाय्यित तत्त्वावर नवीन शाळा स्थापन करण्यासह पृष्ठे
विद्यमान शाळेचा दर्जावाढ करण्यासाठी तरतुदी करणे, तसेच अशी नवीन शाळा स्थापन करण्यासाठी १-१३
किंवा विद्यमान शाळेचा दर्जावाढ करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या बाबी आणि प्रमाणके ठरविणे,
दाननिधी निर्माण करणे यांकरिता आणि त्यांच्याशी संबंधित किंवा तदानुषंगिक बाबींसाठी योग्य त्या
तरतुदी करण्याकरिता अधिनियम.

दिनांक २ जानेवारी २०१३ रोजी मा. राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी,
याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

ह. बा. पटेल,

सचिव,

महाराष्ट्र शासन,

विधी व न्याय विभाग.

सन २०१३ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १.

(मा. राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर "महाराष्ट्र शासन राजपत्रात" दिनांक ४ जानेवारी २०१३ रोजी
प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

स्वयंअर्थसहाय्यित तत्त्वावर नवीन शाळा स्थापन करण्यासह विद्यमान शाळेचा
दर्जावाढ करण्यासाठी तरतुदी करणे, तसेच अशी नवीन शाळा स्थापन करण्यासाठी
किंवा विद्यमान शाळेचा दर्जावाढ करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या बाबी आणि
प्रमाणके ठरविणे, दाननिधी निर्माण करणे यांकरिता आणि त्यांच्याशी संबंधित किंवा तदानुषंगिक
बाबींसाठी योग्य त्या तरतुदी करण्याकरिता अधिनियम.

ज्याअर्थी, स्वयंअर्थसहाय्यित तत्त्वावर नवीन शाळा स्थापन करणे तसेच विद्यमान शाळेचा यथास्थिति, उच्च प्राथमिक किंवा माध्यमिक किंवा उच्च माध्यमिक शाळेत दर्जावाढ करण्यासाठी परवानगी देण्याकरिता तरतुदी करणे, तसेच अशी नवीन शाळा स्थापन करण्यासह, विद्यमान शाळेचा दर्जावाढ करणे, त्याकरिता अर्ज मागविणे, याकरिता आवश्यक असणाऱ्या बाबी आणि प्रमाणके यांसंबंधात योग्य त्या तरतुदी करणे, दाननिधी निर्माण करणे, अर्जांची छाननी करण्याच्या कार्यपद्धतीची तरतूद करणे आणि त्यांच्याशी संबंधित किंवा तदानुषंगिक बाबींकरिता तरतुदी करणे इष्ट आहे ; त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या त्रेसष्टाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

संक्षिप्त नाव, १. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र स्वयंअर्थसहाय्यित शाळा (स्थापना व विनियमन) अधिनियम, व्याप्ती व २०१२, असे म्हणावे. प्रारंभ.

(२) तो, संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यास लागू असेल.

(३) तो, राज्य शासन राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियत करील अशा दिनांकास अंमलात येईल.

व्याख्या. २. (१) या अधिनियमात, संदर्भानुसार अन्य अर्थ अपेक्षित नसेल तर,—

(क) “जिल्हा शिक्षण अधिकारी” याचा अर्थ, प्राथमिक शिक्षणाच्या संदर्भात, जिल्हा शिक्षण अधिकारी (प्राथमिक), आणि माध्यमिक किंवा उच्च माध्यमिक शिक्षणाच्या संदर्भात, जिल्हा शिक्षण अधिकारी (माध्यमिक), असा आहे ;

(ख) “संचालक” याचा अर्थ,—

(एक) प्राथमिक शिक्षणाच्या संदर्भात, शिक्षण संचालक (प्राथमिक शिक्षण), असा आहे ;

(दोन) माध्यमिक किंवा उच्च माध्यमिक शिक्षणाच्या संदर्भात, शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण), असा आहे ;

(ग) “दाननिधी” याचा अर्थ, कलम ४ अन्वये निर्माण केलेला दाननिधी, असा आहे ;

(घ) “विद्यमान शाळा” याचा अर्थ, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकास अस्तित्वात असलेली व शिक्षण वेत असलेली मान्यताप्राप्त शाळा, असा आहे ;

(ङ) “स्थानिक प्राधिकरण” याचा अर्थ,—

(एक) जिल्हा परिषदेने चालविलेल्या शैक्षणिक संस्थेच्या संबंधात, महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व १९६२ चा पंचायत समिती अधिनियम, १९६१ अन्वये घटित केलेली जिल्हा परिषद ; महा. ५.

(दोन) महानगरपालिकांनी चालविलेल्या शैक्षणिक संस्थेच्या संबंधात, मुंबई महानगरपालिका अधिनियम किंवा यथास्थिति, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, अन्वये घटित केलेल्या महानगरपालिका ; १८८८ चा ३. १९४९ चा

(तीन) नगर परिषदेने, नगर पंचायतीने किंवा यथास्थिति औद्योगिक नगरीने चालविलेल्या शैक्षणिक संस्थांच्या संबंधात, महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगर पंचायती आणि औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ अन्वये घटित केलेली नगर परिषद, नगर पंचायत किंवा औद्योगिक नगरी ; १९६५ चा महा. ४०.

(चार) अन्य कोणत्याही कायद्यान्वये स्थानिक प्राधिकरण म्हणून समजले जाणारे अन्य कोणतेही प्राधिकरण यांचा समावेश होतो,

असा आहे ;

(च) “पूर्व-प्राथमिक शाळा” याचा अर्थ, प्राथमिक शाळेला संलग्न असलेली, ३ ते ६ वयोगटातील बालकांसाठी, कोणत्याही नावाने संबोधण्यात येणारी कोणत्याही माध्यमाची बालवाडी, छोटा शिशू, मोठा शिशू किंवा कोणत्याही पूर्व-प्राथमिक पातळीपर्यंत शिक्षण देणारी शाळा, असा आहे, मात्र त्यामध्ये शिशुगृहाचा समावेश असणार नाही ;

(छ) “विहित” याचा अर्थ, नियमांद्वारे विहित केलेले, असा आहे ;

१८६०
चा २१.

(ज) "नोंदणीकृत संस्था" याचा अर्थ, संस्था नोंदणी अधिनियम, १८६० याच्या तरतुदीअन्वये धर्मादाय प्रयोजनांसाठी नोंदणी केलेली संस्था, असा आहे ;

१९५०
चा
२९.

(झ) "नोंदणीकृत न्यास" याचा अर्थ, महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम याच्या तरतुदीअन्वये धर्मादाय प्रयोजनांसाठी नोंदणी केलेला सार्वजनिक न्यास, असा आहे ;

(ञ) "नियम" याचा अर्थ, या अधिनियमाखाली केलेले नियम, असा आहे ;

(ट) "अनुसूची" याचा अर्थ, या अधिनियमाला जोडलेली अनुसूची, असा आहे ;

(ठ) "शाळा" याचा अर्थ, पूर्व-प्राथमिक शाळा, प्राथमिक शाळा, माध्यमिक शाळा, उच्च माध्यमिक शाळा किंवा कनिष्ठ महाविद्यालय अशी कोणतीही शासन मान्य शाळा असून, ती कोणत्याही व्यवस्थापनाकडून स्वयंअर्थसहाय्यित तत्त्वावर चालविण्यात येणारी व कोणत्याही भारतीय वा परदेशी अभ्यासक्रमास अथवा मंडळास संलग्न असलेली जेथे कोणत्याही कारणाने शाळेत होणारा कोणत्याही प्रकारचा सर्व खर्च व्यवस्थापन स्वतः करील आणि राज्य शासन किंवा स्थानिक प्राधिकरण यांच्याकडून कोणतेही सहाय्यक अनुदान किंवा वित्तीय सहाय्य देण्यात येणार नाही ; आणि अशा शाळेच्या व्यवस्थापनाने निर्माण केलेल्या कोणत्याही दायित्वाची पूर्ती करण्यास राज्य शासन किंवा स्थानिक प्राधिकरण जबाबदार राहणार नाही, असा आहे ;

(ड) "छाननी समिती" याचा अर्थ, कलम ६ अन्वये घटीत केलेली छाननी समिती, असा आहे ;

(ढ) "कलम" याचा अर्थ, या अधिनियमाचे कलम, असा आहे ;

(ण) "राज्य" याचा अर्थ, महाराष्ट्र राज्य, असा आहे ;

(त) "शाळेचा दर्जावाढ" याचा अर्थ, मान्यता प्राप्त प्राथमिक शाळेचा उच्च प्राथमिक शाळेत, उच्च-प्राथमिक शाळेचा माध्यमिक शाळेत किंवा माध्यमिक शाळेचा उच्च माध्यमिक शाळेत दर्जावाढ, असा आहे.

(२) या अधिनियमात वापरलेल्या परंतु व्याख्या न केलेल्या शब्दप्रयोगांना आणि—

२००९
चा
३५.

(एक) बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा हक्क अधिनियम, २००९ यामध्ये किंवा त्याअन्वये केलेल्या नियमांमध्ये व्याख्या केलेल्या शब्दप्रयोगांना त्या अधिनियमात किंवा नियमांत अनुक्रमे नेमून दिल्याप्रमाणेच अर्थ असतील, किंवा

१९४७
चा ६१.

१९६५
चा महा.

४१.

१९७१
चा महा.

४९.

१९७६
चा महा.

१३.

१९७८
चा महा.

३.

(दोन) महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण अधिनियम किंवा महाराष्ट्र माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ अधिनियम, १९६५ किंवा महाराष्ट्र शैक्षणिक परिसंस्था (व्यवस्थापनाचे हस्तांतरण) अधिनियम, १९७१ किंवा महाराष्ट्र शैक्षणिक परिसंस्था (व्यवस्थापन) अधिनियम, १९७६ किंवा महाराष्ट्र खाजगी शाळेतील कर्मचारी (सेवेच्या शर्ती) विनियमन अधिनियम, १९७७ यांमध्ये ज्यांची व्याख्या केलेली आहे, त्या शब्दांचे अर्थ संदर्भानुसार आवश्यक असेल त्यानुसार या अधिनियमांमध्ये किंवा त्यांअन्वये नेमून दिल्याप्रमाणेच असतील.

नवीन शाळा ३. नवीन शाळा, म्हणजे पूर्व-प्राथमिक किंवा प्राथमिक किंवा उच्च-प्राथमिक किंवा माध्यमिक किंवा
स्थापन उच्च-माध्यमिक शाळा स्थापन करण्यास, किंवा विद्यमान शाळेचा यथास्थिति, उच्च-प्राथमिक किंवा
करण्यासाठी माध्यमिक किंवा उच्च माध्यमिक शाळेत दर्जावाढ करण्यास इच्छुक असलेला कोणताही नोंदणीकृत
किंवा विद्यमान शाळेचा न्यास किंवा नोंदणीकृत संस्था, किंवा स्थानिक प्राधिकरण अनुसूची 'क' मध्ये विहित केलेल्या नमुन्यात
दर्जावाढ आणि अनुसूची 'ख' मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कागदपत्रांसह आणि राज्य शासन वेळोवेळी आदेशाद्वारे
यासाठी अर्ज विनिर्दिष्ट करील अशा शुल्कासह संबंधित शिक्षण संचालकांकडे अर्ज सादर करील ; आणि ज्या
करणे. शैक्षणिक वर्षापासून परवानगी मागितली असेल त्या शैक्षणिक वर्षाच्या आधीच्या वर्षातील
३० जून पूर्वी असा अर्ज करण्यात येईल :

परंतु, २०१३-२०१४ या शैक्षणिक वर्षाकरिता, असा अर्ज ३१ जानेवारी २०१३ पूर्वी करण्यात येईल.

दाननिधीची ४. (१) नवीन शाळा स्थापन करण्यास किंवा विद्यमान शाळेचा दर्जावाढ करण्यास इच्छुक
निर्मिती. असलेल्या कोणत्याही नोंदणीकृत न्यासास किंवा नोंदणीकृत संस्थेस किंवा स्थानिक प्राधिकरणास
दान निधी निर्मितीसाठी अनुसूची 'ग' मध्ये विनिर्दिष्ट केलेली रक्कम कोणत्याही राष्ट्रीयीकृत
बँकेत राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्र किंवा बँकेतील मुदत ठेव या स्वरूपात प्रतिभूती ठेव म्हणून ठेवावी
लागेल ; आणि व्यवस्थापनाच्या नावाने घेतलेले असे प्रमाणपत्र किंवा मुदत ठेव पावती संबंधित
जिल्हा शिक्षण अधिकाऱ्यांकडे तारण म्हणून ठेवावी लागेल.

(२) या दान निधीचा विनियोग, राज्य शासनाच्या पूर्वपरवानगीने आणि कलम ५ च्या
तरतुदीच्या अधिन राहून व्यवस्थापनाचे कायदेशीर देणे संबंधीचे दायित्व असल्यास, त्याची पूर्ती
करण्यासाठी करता येईल.

स्वयंअर्थसहाय्यित ५. (१) नोंदणीकृत न्यास किंवा नोंदणीकृत संस्था किंवा स्थानिक प्राधिकरण यांच्या खाजगी
तत्त्वावर स्थापन व्यवस्थापनाकडून राज्यात कोठेही नवीन शाळा स्थापन करण्यासाठी किंवा शाळेचा दर्जावाढ
केलेल्या शाळेला करण्यासाठी करण्यात येणारा अर्ज, अशी शाळा स्थापन करणे, सुस्थितीत ठेवणे आणि चालवणे
राज्य किंवा तिचा दर्जावाढ करणे या सर्व बाबी स्वयंअर्थसहाय्यित तत्त्वावर करण्यात येतील या आणि
शासनाकडून केवळ याच अटीवर, अर्ज करता येईल. बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा हक्क २००९
कोणतेही वित्तीय अधिनियम, २००९ याच्या कलम १२ च्या पोट-कलम (२) च्या तरतुदींना अधिन राहून, कोणत्याही ५
सहाय्य नसणे. अर्धनियम, २००९ याच्या कलम १२ च्या पोट-कलम (२) च्या तरतुदींना अधिन राहून, कोणत्याही ३५
कारणाने शाळेत होणारा कोणत्याही प्रकारचा सर्व खर्च व्यवस्थापन स्वतः करील आणि राज्य
शासन किंवा स्थानिक प्राधिकरण यांच्याकडून कोणतेही सहायक अनुदान किंवा वित्तीय सहाय्य
मागता येणार नाही ; आणि शाळेच्या अशा व्यवस्थापनाने निर्माण केलेल्या कोणत्याही कायदेशीर
देणे संबंधीच्या दायित्वाची पूर्ती करण्यास राज्य शासन किंवा स्थानिक प्राधिकरण जबाबदार राहणार
नाही.

(२) या अधिनियमाच्या तरतुदी अन्वये शाळा चालवण्यास किंवा तिचा दर्जावाढ करण्यास
दिलेली परवानगी काढून घेतल्यास किंवा अशी परवानगी न घेता एखादी शाळा स्थापन करण्यात
आली असेल किंवा तिचा दर्जावाढ करण्यात आला असेल किंवा या अधिनियमाच्या तरतुदी अन्वये
परवानगी घेतल्यानंतर स्थापन करण्यात आलेली किंवा तिचा दर्जावाढ करण्यात आला असेल
अशी शाळा किंवा विद्यमान शाळा कोणत्याही कारणास्तव बंद पडली असेल तर, उपरोक्तप्रमाणे
एखादी शाळा स्थापन करण्यासाठी किंवा तिचा दर्जावाढ करण्यासाठी अथवा ती बंद करण्यासाठी,
व्यवस्थापनाची कायदेशीर देणे संबंधीची दायित्वे सर्वप्रथम कलम ४ अन्वये निर्माण केलेल्या दान
निधीमधून भागविण्यात येतील.

(३) स्वयंअर्थसहाय्यित तत्त्वावर शाळा स्थापन करण्याची किंवा दर्जावाढ करण्याची परवानगी
प्राप्त केलेल्या व्यवस्थापनाने पत्करलेल्या संपूर्ण कायदेशीर देणे संबंधीच्या दायित्वाची पूर्ती करण्यास
दान निधी कमी पडला तर अशा दायित्वाची समप्रमाणात पूर्ती करण्यासाठी शाळेच्या व्यवस्थापनाचे
त्या त्या वेळचे पदाधिकारी आणि पद धारण करणारे सदस्य हे संयुक्तपणे व पृथक्पणे समप्रमाणात
जबाबदार असतील :

परंतु, असे दायित्व त्याच्या नकळत पत्करले गेले होते किंवा असे दायित्व पत्करण्यास प्रतिबंध करण्यासाठी योग्य ती सर्व तत्परता त्याने दाखविली होती असे त्याने शाबीत केले तर, या पोट-कलमामध्ये अंतर्भूत असलेली कोणतीही गोष्ट, अशा कोणत्याही व्यक्तीस पूर्वोक्तप्रमाणे जबाबदार ठरविणार नाही.

(४) पोट-कलम (३) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, एखादे कायदेशीर देणे संबंधीचे दायित्व व्यवस्थापनाने पत्करलेले असेल आणि ते दायित्व कोणताही सचिव, व्यवस्थापक किंवा कोणताही कर्मचारीवर्ग यांच्या संमतीने किंवा मुकसंमतीने किंवा दुर्लक्ष केल्यामुळे पत्करण्यात आले असेल तेव्हा, असा सचिव, व्यवस्थापक किंवा कोणताही कर्मचारीवर्ग अशा दायित्वाची पूर्ती करण्यास जबाबदार आहे, असे मानण्यात येईल.

६. (१) छाननी समितीकडून प्राप्त झालेल्या तपासणी अहवालाच्या आधारे, अर्जदारांना नवीन शाळा स्थापन करण्यास किंवा विद्यमान शाळेचा दर्जावाढ करण्यास परवानगी देण्याबाबत विचार करण्यास आणि त्यानुसार राज्य शासनास शिफारस करण्यासाठी राज्य शासन, अध्यक्ष व तीनपेक्षा कमी नसतील इतक्या इतर सदस्यांची राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, अशा अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट करण्यात येईल त्याप्रमाणे राज्यातील संपूर्ण क्षेत्रासाठी एक किंवा वेगवेगळ्या क्षेत्रासाठी वेगवेगळ्या समित्या घटित करील. बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा हक्क अधिनियम, २००९, याच्या तरतुदी आणि त्याखाली करण्यात आलेले नियम यांनुसार आवश्यक असलेली शाळेबाबतची प्रमाणके आणि मानके, तसेच वेळोवेळी विहित करण्यात येतील अशी प्रमाणके व मानके, अर्जदाराची आर्थिक सुस्थिती, शाळेच्या मत्तांची व्याप्ती, आवश्यक त्या पायाभूत सोयीसुविधांची उभारणी करण्यासाठीची शाळेची क्षमता, शिक्षण क्षेत्रातील तिचा अनुभव व तज्ञता या बाबी विचारात घेऊन, त्या ठिकाणी प्रत्यक्ष पाहणी केल्यानंतर, छाननी समितीच्या अहवालात, नवीन शाळा स्थापन करण्यास किंवा शाळेचा दर्जावाढ करण्यास परवानगी द्यावयाची शिफारस करण्यासाठीची किंवा यथास्थिति, परवानगी अर्ज फेटाळून लावण्यासाठीची, कारणे देण्यात येतील आणि हा अहवाल कलम ३ मध्ये उल्लेखिलेल्या वर्षाच्या ३१ ऑक्टोबर रोजी किंवा त्यापूर्वी राज्य शासनास सादर करण्यात येईल :

अर्जाच्या छाननीची कार्यपद्धती.

परंतु, २०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षाकरिता, छाननी समिती असा अहवाल, राज्य शासन आदेशाद्वारे विनिर्दिष्ट करील त्या दिनांकास किंवा त्यापूर्वी, राज्य शासनाला सादर करील.

(२) राज्य शासनाला छाननी समितीचा अहवाल सादर केला जाण्यापूर्वी छाननी समिती तो महाराष्ट्र शासनाच्या संकेतस्थळावर प्रदर्शित करील आणि त्यासंदर्भातील हरकती व सूचना मागविणारी जाहीर नोटीस किमान दोन स्थानिक वृत्तपत्रांमध्ये प्रसिध्द केल्याच्या दिनांकापासून पंधरा दिवसांच्या आत त्या संचालकांकडे पोहोचतील अशा तऱ्हेने त्या हरकती व सूचना मागविण्यात येतील. पोट-कलम (१) अन्वये छाननी समितीने राज्य शासनाला पाठवावयाचा अहवाल हा, हरकती व सूचना कोणत्याही असल्यास, त्यासह पाठविण्यात येईल.

(३) छाननी समितीचे अध्यक्ष व सदस्य यांची अर्हता व अनुभव, अधिकार व कर्तव्ये आणि छाननी समितीचे कामकाज चालविण्यासाठी अनुसरावयाची कार्यपद्धती विहित केल्याप्रमाणे असेल.

७. (१) छाननी समितीचा अहवाल प्राप्त झाल्यावर, राज्य शासन, जिच्यासाठी अर्ज केलेला असेल अशी नवीन शाळा सुरू करण्यास किंवा विद्यमान शाळेचा दर्जावाढ करण्यास परवानगी देईल किंवा नाकारील. परवानगी देणे.

(२) राज्य शासनाने पोट-कलम (१) अनुसार दिलेला निर्णय अंतिम असेल.

८. (१) कलम ३ अन्वये मागितलेली कोणतीही परवानगी देण्याबाबतचा अथवा ती नाकारण्याबाबतचा राज्य शासनाचा निर्णय, अर्जदारास, त्या शैक्षणिक वर्षाच्या १ मे पूर्वी कारणासह कळविण्यात येईल ; आणि तो महाराष्ट्र शासनाच्या संकेतस्थळावर प्रदर्शित करण्यात येईल. शासनाचा निर्णय कळविणे.

(२) शाळेची स्थापना किंवा दर्जावाढ झाल्यानंतर, ज्या शैक्षणिक वर्षापासून तशी परवानगी मिळाली असेल, ते शैक्षणिक वर्ष सुरू झाल्यापासून एक महिन्याच्या कालावधीच्या आत, व्यवस्थापन त्याबाबतची माहिती संबंधित जिल्हा शिक्षण अधिकाऱ्यास देईल.

विवक्षित शाळांच्या बाबतीत विशेष तरतुदी. १. राज्य शासनास, शिक्षणाचे माध्यम म्हणून इंग्रजी वगळता कोणत्याही भाषेतून शिक्षण देणाऱ्या आणि या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकाच्या लगतपूर्वी कमीत कमी पाच वर्षांच्या कालावधीकरिता चालविल्या गेलेल्या शाळांच्या बाबतीत, या अधिनियमान्वये अशा शाळेला परवानगी देण्याचा अधिकार असेल :

परंतु, बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा हक्क अधिनियम, २००९ याच्या तरतुदींचे अनुपालन केले असल्याखेरीज, अशा कोणत्याही शाळेला या कलमान्वये परवानगी दिली जाणार नाही :

२००९
चा
३५.

परंतु, आणखी असे की, कलमे ३, ४ व अनुसूची 'क' चा परिच्छेद १२ यांच्या तरतुदी वगळता, या अधिनियमांच्या सर्व तरतुदी, योग्य त्या फेरफारांसह अशा शाळेला लागू असतील.

शिस्तभंगाची कारवाई. १०. कलम ३ अंतर्गत प्राप्त झालेल्या अर्जांची छाननी करणे व तपासणी अहवाल सादर करणे, या अधिनियमान्वये अधिकाऱ्यांना नेमून दिलेली पदीय कर्तव्ये या कामांमध्ये चुका किंवा खोटेपणा केल्याचे आढळल्यास, किंवा अशी पदीय कर्तव्ये पार पाडण्यात जाणीवपूर्वक किंवा हेतूपुरस्सर विलंब किंवा दुर्लक्ष केले गेल्यास, सदर बाब ही शासकीय कर्तव्यपालनातील कसूर म्हणून गणली जाईल आणि असा अधिकारी, महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ अन्वये किंवा अशा अधिकाऱ्याला लागू असलेल्या अन्य कोणत्याही संबद्ध शिस्तविषयक नियमांखाली, यथोचित शिस्तभंगाच्या कारवाईस पात्र होईल.

शैक्षणिक वर्षाकरिता परवानगी. ११. या अधिनियमाच्या तरतुदींन्वये शाळा स्थापन करण्यास किंवा तिचा दर्जावाढ करण्यास दिलेली परवानगी ही ज्या शैक्षणिक वर्षाकरिता देण्यात आली असेल त्या शैक्षणिक वर्षाकरिता असेल आणि अशी परवानगी मिळाल्यापासून अठरा महिन्यांच्या आत व्यवस्थापनास शाळा सुरू करण्यात अपयश आल्यास, सदर परवानगी रद्दबातल ठरेल.

विद्यमान शाळांच्या दर्जावाढ. १२. (१) कोणतेही नोंदणीकृत न्यास किंवा नोंदणीकृत संस्था किंवा स्थानिक प्राधिकरण चालवीत असलेल्या विद्यमान शाळेस, त्यांच्या विकल्पानुसार, या अधिनियमान्वये स्वयं-अर्थसहाय्यित तत्त्वावर दर्जावाढ मिळण्याकरिता अर्ज करील आणि, यासंदर्भात राज्य शासनाने दिलेल्या आदेशांचे किंवा निदेशांचे पालन करील.

(२) संचालकास अथवा संचालकाने नामनिर्देशित केलेल्या एखाद्या अधिकाऱ्यास आवश्यक असेल तेव्हा कार्यालयीन कामकाजाच्या वेळेत केव्हाही त्या शाळेत प्रवेश करता येईल व तिची तपासणी करता येईल आणि राज्य शासनाकडे तपासणी अहवाल पाठवता येईल.

या अधिनियमांतर्गत येणारी कोणतीही शाळा बंद करता न येणे. १३. (१) या अधिनियमात अन्यथा केलेली तरतूद वगळता, शाळेच्या व्यवस्थापनाचा सचिव किंवा व्यवस्थापक किंवा शाळेचा कारभार पाहणारी व कोणत्याही पदाने संबोधली जाणारी कोणतीही व्यक्ती यांनी शाळा बंद करण्याचा अथवा तिचे काम खंडित करण्याचा व्यवस्थापनाचा उद्देश दर्शवणारी संबंधित शिक्षण संचालक आणि राज्य शासन यांना अठरा महिन्यांपेक्षा कमी नाही इतक्या कालावधीची पूर्वसूचना दिल्याखेरीज या अधिनियमाखाली स्थापन केलेली किंवा दर्जावाढ केलेली कोणतीही शाळा बंद करता येणार नाही किंवा तिचे काम खंडित करता येणार नाही. अशी सूचना मिळाल्यानंतर संचालक, त्याला योग्य वाटल्यास स्वविवेकानुसार सचिव, व्यवस्थापक

किंवा यथास्थिति, शाळेचा कारभार पाहणारी अशी व्यक्ती यांना आपले म्हणणे समक्ष भेटून मांडण्याची संधी देईल. त्यानंतर शाळा बंद करणे किंवा तिचे काम खंडित करणे समर्थनीय असल्याचे संचालकाचे मत झाले तर, तो बाधित विद्यार्थ्यांची सोय करण्याबाबत उचित कार्यवाही करण्याचे राज्य शासनाला कळवील. शासन अशा बंद होणाऱ्या शाळेतील विद्यार्थ्यांची सोय नजिकच्या उपलब्ध शाळेत करण्याबाबत यथोचित कार्यवाही करील.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये आवश्यक असणारी पूर्वसूचना देण्यास असा कोणताही सचिव, व्यवस्थापक किंवा शाळेचा कारभार पाहणारी व्यक्ती कसूरदार ठरली तर, अपराध सिद्ध झाल्यावर तिला रुपये पाच लाखांपेक्षा कमी नाही पण रुपये दहा लाखांपर्यंत असू शकेल इतक्या दंडाची शिक्षा करण्यात येईल.

१४. (१) राज्य शासन, देण्यात आलेली परवानगी, अशी कोणतीही असल्यास कलम ११ च्या तरतुदींना बाध न पोचवता, आदेशाद्वारे, पुढील कारणांसाठी काढून घेऊ शकेल :— परवानगी काढून घेणे.

(क) या अधिनियमातील कोणत्याही तरतुदींचे किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांचे उल्लंघन केल्यास किंवा या अधिनियमाखाली दिलेल्या कोणत्याही निदेशांचे किंवा राज्य शासनाने वेळोवेळी निर्धारित केलेली प्रमाणके किंवा मग्नके किंवा अटी व शर्ती अशा कोणत्याही असल्यास त्यांची पूर्तता करण्यास असमर्थ ठरल्यास ;

(ख) विद्यार्थ्यांच्या हिताला बाधा पोचवणारी कृती केल्यास ; किंवा

(ग) दर्जाहीन शैक्षणिक कामगिरी केल्यास.

(२) असा न्यास किंवा संस्था किंवा स्थानिक प्राधिकरण यांना आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्याखेरीज, पोट-कलम (१) अन्वये परवानगी काढण्याबाबतचा आदेश पारित करता येणार नाही.

१५. (१) शाळा स्थापन करण्याचा किंवा चालविण्याचा ज्याचा विचार आहे, अशी शाळा राज्यातील, राज्याबाहेरील किंवा भारताबाहेरील कोणत्याही मंडळाशी किंवा संस्थेशी संलग्न करून घेणे ज्याच्या विचाराधीन आहे, असा कोणताही नोंदणीकृत न्यास किंवा नोंदणीकृत संस्था किंवा स्थानिक प्राधिकरण या राज्यात अशी शाळा स्थापन करण्याबाबतच्या किंवा चालविण्याच्या आवश्यक बाबींची पूर्तता करण्यास, तसेच राज्यातील, राज्याबाहेरील किंवा भारताबाहेरील अशा कोणत्याही मंडळाच्या किंवा संस्थेच्या अन्य कोणत्याही आवश्यक बाबींची पूर्तता करण्यासही बाधिल असेल आणि अशी शाळा सुरू करण्याबाबत परवानगी मागण्यासाठीच्या सदर न्यासाच्या, संस्थेच्या किंवा स्थानिक प्राधिकरणाच्या अर्जावर या अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार कार्यवाही करण्यात येईल. राज्यातील, राज्याबाहेरील किंवा भारताबाहेरील कोणत्याही मंडळाशी किंवा संस्थेशी संलग्नता मिळवू पाहणाऱ्या शाळेला अधिनियमाच्या तरतुदी लागू असणे.

(२) या अधिनियमान्वये परवानगी घेतल्याशिवाय अशी कोणतीही शाळा स्थापन करण्यात येणार नाही आणि केवळ त्यासाठी अर्ज केलेला आहे म्हणून या राज्यात अशी शाळा स्थापन करण्यास परवानगी देण्यात आली आहे असे समजण्यात येणार नाही.

(३) नोंदणीकृत न्यास किंवा नोंदणीकृत संस्था किंवा यथास्थिति, स्थानिक प्राधिकरण ही, या अधिनियमातील तरतुदी किंवा त्या अंतर्गत करण्यात आलेले नियम आणि विहित मानके आणि प्रमाणके यांनुसार शाळा चालवली जात असल्याची खात्री करून घेतील आणि मुलांना दर्जेदार शिक्षण देण्यास बांधील असतील.

नोंदणीकृत न्यासास किंवा नोंदणीकृत संस्थेस किंवा स्थानिक प्राधिकरणास निदेश देण्याचा अधिकार.

१६. या अधिनियमातील तरतुदींची अंमलबजावणी करण्यासाठी किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांच्या किंवा आदेशांच्या अंमलबजावणीसाठी राज्य शासनाला या अधिनियमातील तरतुदींशी आणि त्याखाली करण्यात आलेल्या नियमांशी सुसंगत असे वाटणारे सर्वसाधारण किंवा विशिष्ट निदेश परवानगी दिलेल्या कोणत्याही नोंदणीकृत न्यासास किंवा नोंदणीकृत संस्थेस किंवा स्थानिक प्राधिकरणास देता येतील आणि त्यांचे व्यवस्थापन अशा प्रत्येक निदेशाचे पालन करील.

अनुसूचीमध्ये सुधारणा करण्याचा अधिकार.

१७. (१) राज्य शासन राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे वेळोवेळी कोणत्याही अनुसूचीमधील कोणत्याही नोंदीमध्ये फेरबदल करू शकेल, जादा दाखल करू शकेल किंवा ती वगळू शकेल आणि त्या कारणासाठी उक्त अधिसूचनेद्वारे अनुसूचीमध्ये यथायोग्य सुधारणा करू शकेल आणि त्यानंतर अनुसूचीतील नोंद त्यानुसार सुधारणा झाली असल्याचे मानण्यात येईल.

(२) पोट-कलम (१) खाली काढलेली प्रत्येक अधिसूचना, ती काढण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल.

आदेश अंतिम असणे.

१८. या अधिनियमात अन्यथा स्पष्टपणे केलेली तरतूद वगळता, राज्य शासन किंवा संबंधित संचालक यांनी घेतलेला प्रत्येक निर्णय, काढलेला आदेश किंवा दिलेली सूचना किंवा निदेश अंतिम असेल.

सद्भावनेने केलेल्या कृतीस संरक्षण.

१९. या अधिनियमान्वये किंवा त्याखालील नियम किंवा आदेशान्वये सद्भावनेने केलेल्या किंवा करण्याचे योजलेल्या कोणत्याही कृतीबद्दल राज्य शासनाच्या कोणत्याही अधिकाऱ्याविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा कायदेशीर कारवाई करता येणार नाही.

अधिकारी, इत्यादी लोकसेवक असणे.

२०. या अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार किंवा नियमानुसार काम करणारा प्रत्येक अधिकारी किंवा कर्मचारी, भारतीय दंड संहितेच्या कलम २१ च्या अर्थातर्गत लोकसेवक आहे असे मानण्यात येईल.

१८६०
चा
४५.

हा अधिनियम विद्यमान कायद्यांच्या भरीला असणे.

२१. या अधिनियमाच्या तरतुदी या, या अधिनियमाअंतर्गत स्थापन केलेल्या किंवा दर्जावाढ केलेल्या शाळेच्या व्यवस्थापनासंबंधातील व त्याला लागू असलेल्या त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही कायद्यांच्या तरतुदीच्या भरीला असतील व त्यांना न्यूनकारी असणार नाहीत.

अधिकार सोपविणे.

२२. राज्य शासनास, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, कलम ६, ७, कलम १७ चे पोट-कलम (१), हे कलम आणि कलम २३ या कलमाखालील अधिकारांव्यतिरिक्त, संचालकाच्या आणि जिल्हा शिक्षण अधिकाऱ्याच्या अधिकारांव्यतिरिक्त, या अधिनियमाखालील त्यांचे सर्व किंवा त्यापैकी कोणतेही अधिकार, त्या अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा शर्तीच्या आणि अशा नियंत्रणाच्या अधीनतने, त्यांच्या किंवा त्यांच्या कोणत्याही दुय्यम अधिकाऱ्यांना सोपविता येतील ; आणि राज्य शासन त्याच पद्धतीने, अशा प्रकारे सोपविलेले अधिकार काढून घेऊ शकेल.

२३. (१) राज्य शासनास, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, आणि पूर्व प्रसिद्धीच्या शर्तीच्या अधीनतेने, या अधिनियमाची सर्व किंवा कोणतीही प्रयोजने पार पाडण्यासाठी नियम करता येतील. नियम करण्याचा अधिकार.

(२) या अधिनियमान्वये केलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असताना एकाच अधिवेशनात किंवा लागोपाठच्या दोन किंवा अधिक अधिवेशनात मिळून एकूण तीस दिवसांचा होईल इतक्या कालावधीकरिता, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल, आणि ज्या अधिवेशनात तो अशा रीतीने ठेवण्यात आला असेल, ते अधिवेशन किंवा त्याच्या लगतनंतरचे अधिवेशन समाप्त होण्यापूर्वी, जर त्या नियमात कोणताही फेरबदल करण्याबाबत दोन्ही सभागृहे सहमत होतील किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहे सहमत होतील, आणि असा निर्णय राजपत्रात अधिसूचित करतील तर, अशी अधिसूचना राजपत्रात प्रसिद्ध करण्यात आल्याच्या दिनांकापासून, तो नियम केवळ अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपातच अंमलात येईल, किंवा यथास्थिति, अंमलात येणार नाही ; तथापि, अशा कोणत्याही फेरबदलामुळे किंवा विलोपनामुळे त्या नियमान्वये पूर्वी करण्यात आलेल्या किंवा करण्याचे वर्जिलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही.

२४. (१) या अधिनियमाच्या कोणत्याही तरतुदी अंमलात आणताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, राज्य शासनास राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे प्रसंगानुरूप, ती अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनांसाठी त्यास आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल अशी, या अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसलेली कोणतीही गोष्ट करता येईल : अडचणी दूर करण्याचा अधिकार.

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी संपल्यानंतर, असा कोणताही आदेश काढण्यात येणार नाही.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढलेला प्रत्येक आदेश, तो काढल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल.

अनुसूची ३

(कलम ३ पहा)

अर्जाचा नमुना

- (१) अर्जदाराचे नाव-नोंदणीकृत न्यास किंवा नोंदणीकृत संस्था किंवा स्थानिक प्राधिकरण :
- (२) नवीन शाळा सुरू करण्यासाठी अर्ज : पूर्व प्राथमिक किंवा प्राथमिक किंवा उच्च प्राथमिक किंवा माध्यमिक किंवा उच्च माध्यमिक स्वतंत्रपणे किंवा त्यांच्यापैकी एक किंवा अनेक जोडून :
- (३) शाळेचे नाव :
- (४) पूर्ण पत्ता :—
 - (क) अर्जदाराचा :
 - (ख) व्यवस्थापनाच्या कार्यालयाचा :
- (५) विद्यमान शाळेची श्रेणीवाढ : प्राथमिक किंवा उच्च प्राथमिक किंवा माध्यमिक किंवा उच्च माध्यमिक (विद्यमान शाळेचा डिआयएसई किंवा एसईएमआयएस क्रमांक द्यावा) :
- (६) प्रस्तावित नवीन शाळेच्या किंवा श्रेणीवाढ करावयाच्या शाळेच्या शिक्षणाचे माध्यम :
- (७) राज्य मंडळ किंवा सीबीएसई (केंद्रीय माध्यमिक शिक्षण मंडळ) किंवा आयसीएसई किंवा आयजीसीएसई किंवा आयबी किंवा सीआयई किंवा कोणतेही मंडळ किंवा संस्था ती कोणत्याही नावाने असेल यांच्याशी सध्या असणाऱ्या किंवा प्रस्तावित असणाऱ्या संलग्नतेचा तपशील :
- (८) ज्या ठिकाणी शाळा आहे किंवा स्थित होणार असेल असे ठिकाण, तालुका, जिल्हा :
- (९) न्यास किंवा संस्था यांच्या नोंदणी प्रमाणपत्राची प्रत किंवा स्थानिक प्राधिकरणाचा तपशील :
- (१०) (क) न्यास विलेख किंवा योजना यांची प्रत :
 - (ख) विश्वस्त, व्यवस्थापकीय समितीचे सदस्य यांचेविषयीचा तपशील आणि त्यांचे पत्ते :

(११) जमिनीचा तपशील—

(क) व्यवस्थापनाच्या नावे असलेली नोंदणीकृत जमीन :

(ख) न्यास, संस्था किंवा स्थानिक प्राधिकरण यांच्या नावाने ३० किंवा त्याहून अधिक वर्षांचा नोंदणीकृत भाडेपट्टा विलेख :

(ग) शाळेला ज्याच्याशी संलग्नता हवी आहे, ते मंडळ किंवा संस्था किंवा ती परिषद :

(१२) उपलब्ध जमिनीचे क्षेत्र—

(क) मुंबई व मुंबई उपनगरात किमान अर्धा एकर :

(ख) शहरी भागात एक एकर :

(ग) ग्रामीण भागात दोन एकर :

(१३) ज्या जमिनीसाठीची कागदपत्रे सादर केलेली आहेत अशा जमिनीवरील बांधकाम (बांधकामाचा तपशील)—

(क) एकूण क्षेत्र चौरस मीटरमध्ये :

(ख) बांधकामाचे क्षेत्र चौरस मीटरमध्ये :

(ग) प्रत्येक मुलामागे वर्गखोलीतील उपलब्ध क्षेत्र (प्रत्येक मुलामागे अंदाजे एक चौरस मीटर) :

एकूण बांधकामाचा तपशील :-

(एक) वर्गखोल्यांची संख्या (वर्गखोल्यांचा आकार आठ मीटर × सहा मीटर) :

(दोन) शिक्षक कक्ष :

(तीन) प्राचार्य कक्ष :

(चार) कार्यालय कक्ष :

(पाच) ग्रंथालय :

(सहा) प्रयोगशाळा :

(सात) उपक्रम कक्ष :

(आठ) संगणक कक्ष (किमान दहा संगणक) :

(नऊ) प्रसाधनगृहे (मुले आणि मुलींसाठी स्वतंत्र शौचालये) :

- (दहा) पिण्याच्या पाण्याची सुविधा :
- (अकरा) आवश्यक त्या फर्निचरने सुसज्ज :
- (बारा) खेळाचे मैदान :
- (१४) मुलांसाठी वाहतूक सुविधा (वैकल्पिक) :
- (१५) मुलांसाठी निवासाची सुविधा (वैकल्पिक) :
- (१६) कर्मचाऱ्यांसाठी निवासस्थाने (वैकल्पिक) :
- (१७) अतिरिक्त सुविधांबाबतचा तपशील (शाळेने पुरविलेल्या) :
- (१८) बँकेचा तपशील :
- (क) चालू बचत खाते, नियत ठेव, रोखे :
- (ख) ताळेबंद किंवा प्रमाणित लेखापरीक्षा अहवाल :
- (१९) आकारण्यात येणाऱ्या शुल्काचे तपशील, अंदाजित उत्पन्न आणि खर्चाचे तपशील :
- (२०) कर्मचारीवृंद प्रमाणके—प्रमाणकांनुसार पर्याप्त अर्हताप्राप्त कर्मचारी वृंद.

दिनांक :

सही

अनुसूची ख

(कलम ३ पहा)

अर्जासोबतची कागदपत्रे

- (१) नोंदणीच्या प्रमाणपत्राची प्रत :
- (२) न्यास विलेख, योजना यांची प्रत :
- (३) जमिनीशी संबंधित दस्तऐवजांचा तपशील :
- (४) बांधकामाशी संबंधित दस्तऐवजांचा तपशील - नकाशा, प्रारंभ प्रमाणपत्र, पूर्णत्वाचे प्रमाणपत्र, भोगवटा प्रमाणपत्र.
- (५) बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा हक्क अधिनियम, २००९ याच्या तरतुदींन्वये आवश्यक असलेली पायाभूत प्रमाणकांशी संबंधित छायाचित्रे.
- (६) बँक खात्यांशी संबंधित कागदपत्रे.
- (७) लेखापरीक्षणाचा अहवाल.
- (८) ताळेबंद.

अनुसूची ग

(कलम ४(१) पहा)

(क) नवीन प्राथमिक किंवा प्राथमिक शाळेला संलग्न असलेली पूर्व-प्राथमिक किंवा उच्च प्राथमिक किंवा माध्यमिक किंवा यथास्थिति, उच्च-माध्यमिक शाळा स्थापन करण्यासाठी,—	(एक) ग्रामपंचायत भागात	रुपये किमान दोन लाख,
	(दोन) नगर परिषद, नगर पंचायत किंवा औद्योगिक नगरी भागात	रुपये किमान तीन लाख,
	(तीन) महानगरपालिका भागात	रुपये किमान पाच लाख,
	(चार) मुंबई व मुंबई उपनगर भागात	रुपये किमान सात लाख;
(ख) प्राथमिक स्तर ते उच्च-माध्यमिकपर्यंत नवीन शाळा स्थापन करण्यासाठी,—	(एक) ग्रामपंचायत भागात	रुपये किमान पाच लाख,
	(दोन) नगर परिषद, नगर पंचायत किंवा औद्योगिक नगरी भागात	रुपये किमान दहा लाख,
	(तीन) महानगरपालिका भागात	रुपये किमान पंधरा लाख,
	(चार) मुंबई व मुंबई उपनगर भागात	रुपये किमान वीस लाख;
(ग) शाळेची उच्च-प्राथमिक, माध्यमिक किंवा यथास्थिति, उच्च-माध्यमिक शाळेमध्ये दर्जावाढ करण्यासाठी,—	(एक) ग्रामपंचायत भागात	रुपये किमान दोन लाख (प्रत्येक दर्जावाढ करण्याकरिता),
	(दोन) नगर परिषद, नगर पंचायत किंवा औद्योगिक नगरी भागात	रुपये किमान तीन लाख (प्रत्येक दर्जावाढ करण्याकरिता),
	(तीन) महानगरपालिका भागात	रुपये किमान पाच लाख (प्रत्येक दर्जावाढ करण्याकरिता),
	(चार) मुंबई व मुंबई उपनगर भागात	रुपये किमान सात लाख (प्रत्येक दर्जावाढ करण्याकरिता).

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3200
WWW.CHICAGO.LIBRARY.EDU